

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Nicolai Cavssini Trecensis, E Societate Iesv, De Eloqventia
Sacra Et Hvmana Libri XVI**

Caussin, Nicolas

Coloniae Agrippinae, 1634

Cap. 1. [De varietate.]

[urn:nbn:de:hbz:466:1-70090](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-70090)

DE OPTIMO CHA- RACTERE ELO- QVENTIÆ, LIBER SECVNDVS.

Ac primum de eius varietate.

CAPVT PRIMVM.

EST illa nobilium ingeniorum sententijs iactata crebrius assertio, eam demum esse optimam eloquentiæ rationem, quæ placet auditoribus, & summum Oratorem nihil aliud esse quam summum

tantos plausus colligeret; frigidissimum, qui non magis, quam statuas, moueret auditores; ineptissimum, qui tantam auribus inferret molestiam. Absit illud quidem: sed de oratione prius sit prudens iudicium, è quo longè nobilior sententia, quam ex imperitorum hominum affectibus videtur expectanda. Et si enim scenæ (vt aiunt) seruire, magnæ est dexteritatis, & feruè impudentis est ingenij, auditorum iudicia non reuereri, quibus magna ex parte cauendum est. Nullo tamen pacto orationis vitia, quod placeant, idè virtutis, aut pulchritudinis speciem induent. Itaque ineptum Oratorem, qui multitudinem demulceat, felicior, quam sapientior, putabo. Contra, optimum, cui minus studia responderint, non ideo pessimum iudicabo. Vt enim in nummis eueniret, si quæ natio nummos ex corio, aut ferro mallet, quam monetam ex auro, argento ve cusam: dexter quidem, & felix censeretur mercator, cui hæc fortuna obtingisset, vt corium pro auro distraheret: non tamen eam ob causam, auri, argentiue natura corio, aut ferro inferior censeretur, quod esset à stultissimis æstimatoribus ita iudicatum. Cur ita? in ipsa quippe auri natura insidet quædam præstantia, quæ sine vlla hominum æstimatione, decus obtinet suam. Eadem profectò ratione, in eloquentiæ huius quidam splendor, quem deteriora iudicia cõuel-

Orationis iudicium à nobilior sententia, quibus perpendendum.

Popularis orator felicitior quam sapientior.

Non opinione hominũ, sed rei præstantia cum. Ita mentem.

Cicero in oratore. Bonitas styli non opinionis duntaxat hominum metienda.

Hominum iudicia de eloquentia dissimillima.

Præter orationem, idem in rebus esse potest.

populo videri. Quæ, etsi prudenter ab amplissimis viris pronunciata esse videatur, non est tamen ita accipienda, vt deterrimus quisque stylus, modò imperitorum aures mulceat, atque delectet, cõtinuò omnes numeros habeat bonitatis: insidet enim ipsis sensibus, & verbis recti quædam, bonique ratio, quæ non est alienis semper auribus metienda: sed ipsa in sese leges continet suæ perfectionis: Alioqui si tota ex alienis iudicijs penderet eloquentia, idem omnino, & eodem tempore sapientissimus; idem quoque dementissimus Orator, & dicendus esset, & habendus. Narrat Philo vidisse se in Theatro, cum aliquis recitaret, alios se in plausus, & mirabiles inuasi effudisse, alios, non secus, ac stipites immotos hæsisse, alios etiam aures occlusisse, ad eò importuni acroamatis eos subtrahebat.

Quid igitur dicemus? eum ipsum (qualiscumque tandem fuit) siue actorem, siue oratorem, & potentissimum in dicendo fuisse, & frigidissimum, & ineptissimum: potentissimum, qui

lecto

lere nullo modo possunt, qualis autem sit, quærimus.

Varietas styli.

Varia omnino sunt styli, & elocutionis genera: in quibus tanta penes, ac in ipsis hominum vultibus, lasciuicis veluti orationis ludo, nasci solet varietas. Tum vero vnicuique promptum est in deteriorem partem ruere, paucis, & ijs admodum prudentibus, in eloquentia rectum tenere modum. Haec autem varietatem, quam loquendi fartaginem Persius nominat, ex corruptis hominum moribus fluxisse, bene animaduertit Seneca: *Hæc quod audire vulgo soles; quod apud Græcos in proverbium celsit, talis hominibus fuit oratio, qualis vita.*

Origo styli vary.

Senec. ep.

114.

Talis oratio qualis vita.

Quemadmodum autem vniuscuiusque actio dicenti similis est: sic genus dicendi aliquando imitatur publicos mores. Si disciplina civitatis laboravit, & se in delicias dedit, argumentum est luxuriæ publicæ; orationis lasciuia: si modo non in vno, aut altero fuit, sed approbata est, & recepta. *Non potest esse alius ingenio, alius animo color: si ille sanus est, si compositus, grauis, temperans; ingenium quoque siccum, ac sobrium est, illo vitiatum, hoc quoque afflatur.*

Romani styli pro- cessus.

Rectè quidem illud, & eam ob causam, in diuersos paulatim mores Roma deficiente, alia: atque alia eloquentiæ facies exiit. Emerferunt primi illi pauculi eloquentes, à nobis superius commemorati, vt Iunius Brurus, Mænenius Agrippa, Fabritius, quos sensibus grandes, & masculos, verbis rudes, & horridos, credible est exiitisse. Adolescere demùm imperio, erepsit, quasi ex suo cortice facundia, & ridere cœpit elementius simplex quædam gratia locutionis, nullis adhuc fulgens ornamentis, spe potius, & indole, quam prouentu commendanda. In eo genere fuit Enniana simplicitas, Plautinus genius, candor que Catonianus: quæ prima veluti nondum planè collucentis, sed emicantis eloquentiæ crepuscula extiterunt. Sequuta est tandem illa maturis iam viribus, & figurarum picta coloribus: læque persultans oratio, qualis Ciceronis temporibus viguit, cum res perhonorifica censebatur, diem dicendo eximere. Mox alio reip. statu displicere visi sunt Oratores illi specie vberes, complexione rerum exiles, & hæc tota lasciuiose orationis effusa luxuries, paulatim succingi, contrahique cœpta est, donec ad noua quæque, partim ex silentibus oratorum ingenijs, partim etiam prurientibus auditorum auriculis, corruptelæ variæ in sty-

lum redundarunt, quæ primam discutiendæ nobis esse videntur quàm diligentissimè, quo magis ex vitijs oppositis, ingenuæ pulchritudo virtutis elucescat.

Dionys Longinus. lib. xxi. vitiæ, ad tria refert capita, *luxuriosæ, lasciuiose, & duppæ*: hoc est, frigidum, puerile, insanum. Seneca epistola centesima decima quarta, *inflatum, infragnum, audax, prauum, allegoricum*; attingit his verbis. Quare quibusdam temporibus prouenerit corrupti generis Oratio, quæris: & quomodo in quædam vitia inclinatio ingeniorum facta sit, vt aliquando inflata explicatio vigeret, aliquando infracta, & in morem Cantici ducta: Quare aliàs sensus audaces, & fidem egressi placuerint? aliàs abruptæ sententiæ, & suspiciosa, in quibus plus intelligendum est, quàm audiendum? quare aliqua ætas fuerit, quæ translationis iure vteretur inuerecundè? alij alios errores notant, ex quibus ad summum colligò præcipua styli vitia; tumidum, cacozelum, frigidum, parenthesisum, puerile, scholasticum, poëticum, allegoricum, miscellaneum, humile, siccum; lentum, abruptum; quorum alia in excessu, alia etiam in defectu reperientur.

Styli vitia in tria genera ex Longino.

De Stylo inflato.

CAPVT II.

FRæquentissimum vitij genus illud est, quod tumorem appellant. Nam cum ad altiora quæque suo (vt assolet) imperu natura contendat, fit, vt peruersæ magnitudinis quam sibi deformauit, simulachro quodam illusa, in tumidas ineptias, & phalaratas, vt aiunt, nugæ præceps abripiatur. Rana certè in Apologomitaratur grandem illam bouis speciem, & succulentam corporis habitudinem: nec mora, in eius amorem tora exardescit, & cupit quoque modo boui similis fieri: sed misera, dum supra corpusculi vires, & naturæ conditionem tumet, atque inflatur, spiritum egerit, ac mortua dirumpitur. Id ipsum profectò permultis contingit imitatoribus, qui dum Virgilij, aut quod despicit Ciceronis magnitudinem suspiciunt, audent que in leuiculis etiam argumentis, eandem exprimere, & vincere, in id deueniunt, vt pro vero, & solido corpore nihil nisi fumos, & ventos ostentent, tandemque strigosi, & macilenti dispereant.

Tumidi est rana comparati.

Tumidua dirumpitur.

Hoc genus tumidum nominatur, similitudine styli tumor ducta, à praua corporis habitudine, quæ pro vndositate, carne